

TARKASTUSRAPORTTI 29.10.2008
ALAJÄRVI PYHÄVUORI
Mahdollisen kalliomaalauskohteen tarkastus

Kaisa Lehtonen

MUSEOVIRASTO

ALAJÄRVI PYHÄVUORI

Sijaintitiedot:

Peruskartta: 2313 08 Höykkylä

Koordinaatit:

Läikkä 1: p = 7001567
i = 3335242
z = 130

Siirtolohkare, läikkä 4 p = 7001572
i = 3335211
z = 123

Tarkastuksen aihe: Lapualla asuva ja arkeologiaa harrastava Kari Väisänen ilmoitti keväällä 2008 Museoviraston tutkija Kaisa Lehtoselle, että hän oli havainnut Alajärven Pyhävuorella punaisia läiskiä, jotka saattaisivat olla kivikautisia kalliomaalauksia. Ilmoituksen perusteella allekirjoittanut ja Kari Väisänen tekivät paikalle tarkastusmatkan 29.10.2008.

Kohteen sijainti: Pyhävuori sijaitsee Lappajärvestä noin 1,4 km etelään, aivan Alajärven kaupungin ja Vimpelin kunnan rajalla (liitekartta 1). Korkeimmillaan Pyhävuori nousee 148 metriä merenpinnan yläpuolelle. Alueella kulkee vaellusreittejä ja Pyhävuori on myös suosittu näköalapaikka; paikalta onkin upeat näköalat Lappajärven ulapalle. Havaitut punaiset läikät sijaitsevat Pyhävuoren korkeimmalla kohdalla olevasta tornista noin 100 metriä pohjoisluoteeseen. Maasto alueella on vaikuttavan näköistä, louhikkoista ja jylhää kalliomaastoa, jossa on useita "luolamaisia" muodostelmia. Kohteen alapuolella, pohjoisluoteeseen päin maasto putoaa selvästi (kuva 17), joten vesi on kivikaudella saattanut olla hyvinkin lähellä nyt kysymyksessä olevaa paikkaa.

Paikalla on Jaakko Reipakan (3.10.1855 - 28.10.1932) erakkomaja (ks. kuvat 1-2), joka on suorakaiteenmuotoinen kivistä koottu kehämäinen rakennelma. Pyhävuoren alueeseen liittyy myös runsaasti suullista perimätietoa, jonka mukaan Pyhävuoren luolissa on asustellut peikkoja, ja alueella olevalla suurella siirtolohkareella pirkkalaiset olisivat uhranneet lappalaisten lapsia (kuvat 3 ja 10). Alueella on ilmeisesti kesäisin ollut myös jonkinlaista kesäteatteritoimintaa.

Havainnot 29.10.2008: Paikalla voitiin havaita punaisia läikkiä kahdessa eri maastonkohdassa, jotka sijaitsevat noin 32 metrin päässä toisistaan (liitekartta 2). Toisessa löytöpaikassa läikkiä oli useamassa eri kohdassa, suuressa siirtolohkareessa ja sen lähetyvillä.

Läikkä 1 sijaitsee Jaakko Reipakan erakkomajaan liittyvän "saunan" kohdalla, kalliolipassa. Kuvat 4-5.

Läikkä 2 sijaitsee pystysuorassa kallioseinämässä, kalliolipan alla. Läikkä muodostuu erittäin voimakkaasta punaisesta väristä, joka vaikutti ensi alkuun lähes maalatulta, mutta tarkemmin tarkasteltaessa voitiin havaita, että siellä täällä punaisen läikän päällä kasvoi sammalta/jäkälää, eikä kalliota raaputtamalla kohdasta lähtenyt punaista väriä/maalia. Osa punaisesta väristä oli sadeveden/kosteuden kastelemaa, mutta osa oli ikään kuin maitomaisen kerroksen alla. Kuvat 6-7. Kuvassa 13 läikkä 2 on kuvan oikeassa laidassa.

Läikät 3-6. Alueella sijaitsee suuri siirtolohkare (kuva 8), joka sijaitsee läikästä 2 vain muutaman metrin päässä. Läikät 3-6 ovat tässä siirtolohkareessa. Siirtolohkareeseen liittyy suullista perimätietoa siitä, että paikka olisi ollut jonkinlainen uhrikivi tai -alttari (kuva 10). Siirtolohkareessa on myös laajoja

kvartsisuonia (kuva 9), joten on ajateltavissa, että paikkaa olisi kivikaudella hyvinkin saatettu käyttää raaka-aineen hankintapaikkana. Siirtolohkareessa oli useammassa kohdassa punaisia läiskiä:

Läikkä 3 sijaitsee siirtolohkareessa olevassa luolamaisessa tilassa, johon on myös kaiverrettu vuosilukuja (mm. 24.4.1949) ja nimikirjaimia. Luolassa, kuten myös muualla siirtolohkareen ympärillä on selvästi pidetty tulta. Kuva 11.

Läikkä 4 sijaitsee siirtolohkareessa. Kalliopinnassa on oranssia, selvästi luontaista väriä, mutta joukossa on myös punaisempaa väriä. Kuva 12. Kuvassa 13 läikkä 4 on kuvan vasemmassa laidassa.

Läikkä 5 sijaitsee siirtolohkareessa ja siinä oli havaittavissa useampia punaisia, muodoltaan varsin säännönmukaisia punaisia läikkiä, jotka ehkä lähtökohtaisesti muistuttavat eniten kalliomaalauksia. Kuvat 14-15.

Läikkä 6. Siirtolohkareessa oli runsaasti selviä, suuria kvartsisuonia, joissa siellä täällä näkyi myös punaista väriä. Kuva 16.

Kari Kinnusen (GTK) kalliomaalausohjelmalla tekemä analyysi:

Maastokäynnin jälkeen allekirjoittanut konsultoi asian tiimoilta useita henkilöitä: yli-intendentti Martti Lehtistä (Helsingin yliopisto, geologian museo), erikoistutkija Kari A. Kinnusta (GTK), yli-intendentti Mirja Miettistä (Museovirasto) ja yliopistonlehtori Antti Lahelmaa (Helsingin yliopisto, arkeologia). Kari Kinnunen prosessoi Pyhävuoren läikät amerikkalaisella Dstretch- kalliomaalausohjelmalla. Tässä Kinnusen analyysin tulokset:

Läikkä 1. Kallion rakopintojen luonnollista hematiittipitoista värjäytymää. Kuva 5.

Läikkä 2. Trentepohlia -levän orgaanista kasvustoa. Kuva 7.

Läikkä 3. Rautaoksidihydraattista saostumaa kalliopinnalla. Luonnollista rautasaostumaa pinnalle valuvasta vedestä. Kuva 11.

Läikkä 4. Kuten edellä. Rakopinnalle saostunutta luonnollista rautasaostumaa. Kuva 12.

Läikkä 5. Läikät ovat problemaattisia ja niiden tulkinta värikuva-analyysissä jäi avoimeksi. Kinnusen mukaan ne vaikuttavat nestemäisen maalin roiskeilta, eivätkä siinä mielessä vaikuta kivikautisilta. Kivikautisissa kalliomaalauksissa maaliaines on ollut mönjämaista ja se on levitetty sormin tai jonkinlaisella puupensselillä. Kuvat 14-15.

Läikkä 6. Kvartsialueiden rakopintojen luonnollista rautapitoista silausta. Kuva 16.

Yhteenveto: Kohdetta ei edellä mainituin tiedoin voida toistaiseksi luokitella kivikautiseksi kalliomaalauskohteeksi ja kiinteäksi muinaisjäännökseksi. Tätä tulkintaa mielestäni tukee se, että alueella on havaittavissa useammassa eri kohdassa useita väriä läikkiä, joista yhdenkään ei voida katsoa esittävän mitään konkreettista hahmoa/muotoa.

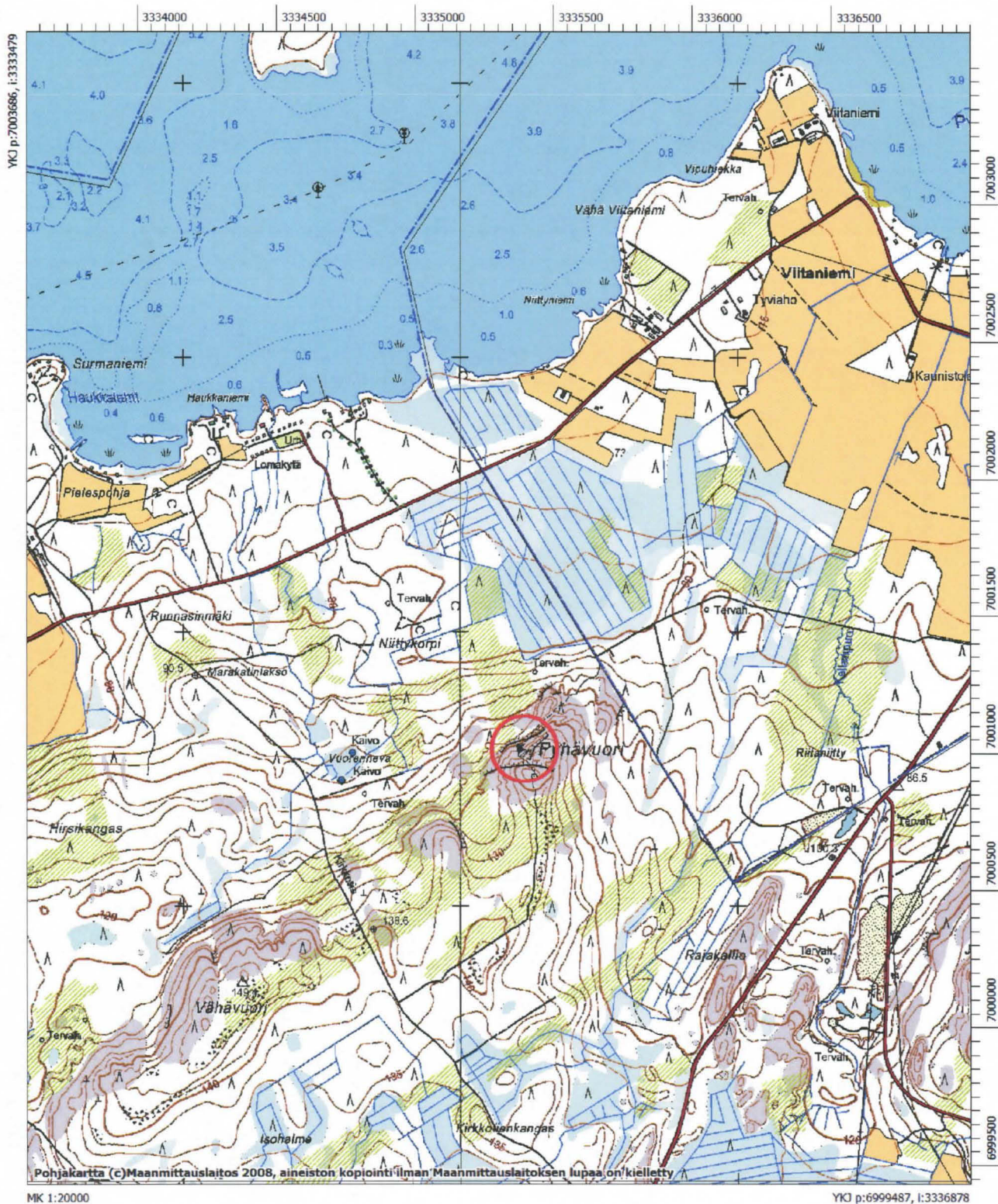
Vaasassa 15.1.2009

Kaisa Lehtonen

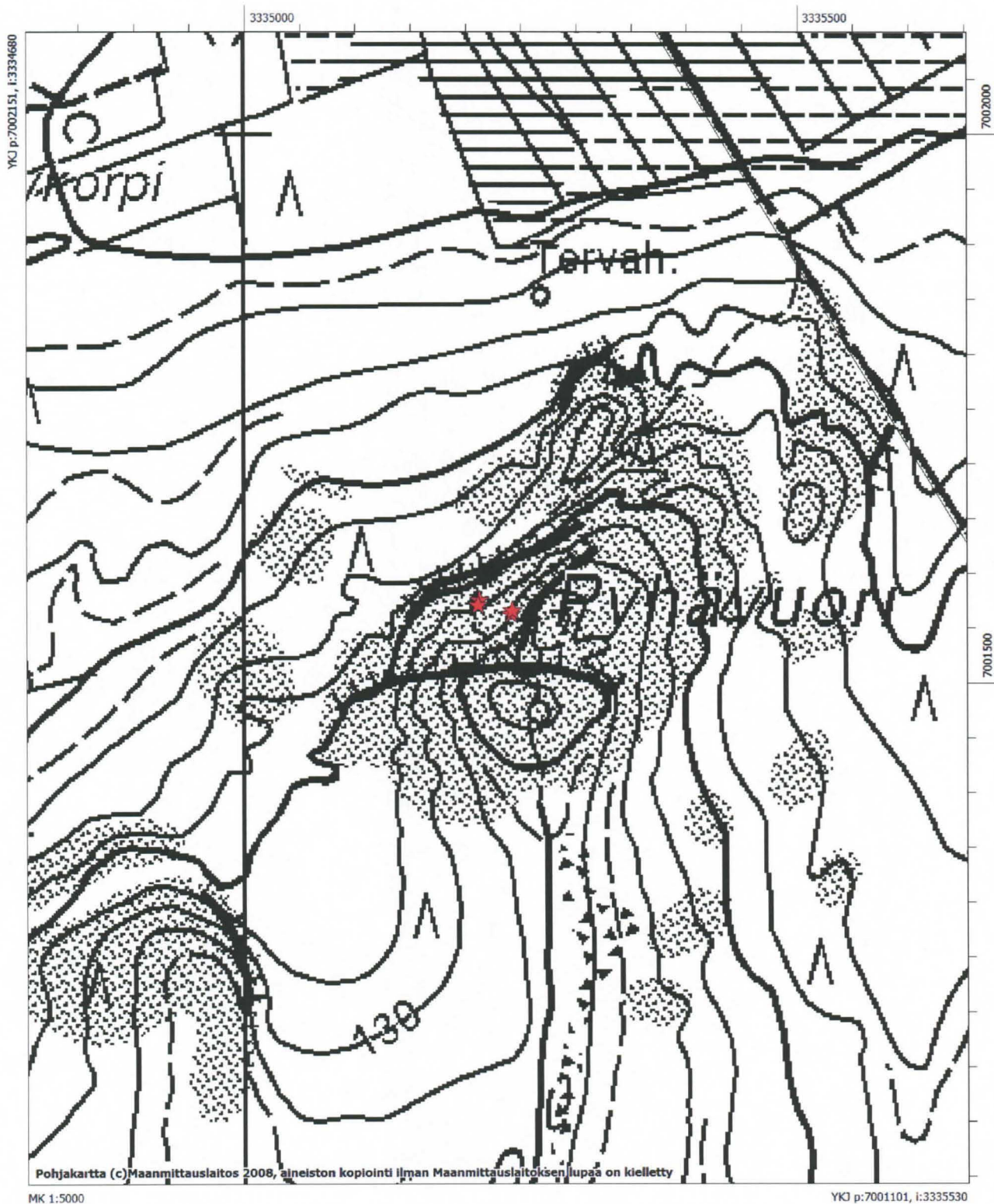
Liitekartta 1.
Ote peruskartasta 2313 08 Höykyylä
MK 1:20 000

Kohde on merkitty karttaan punaisella ympyrällä.

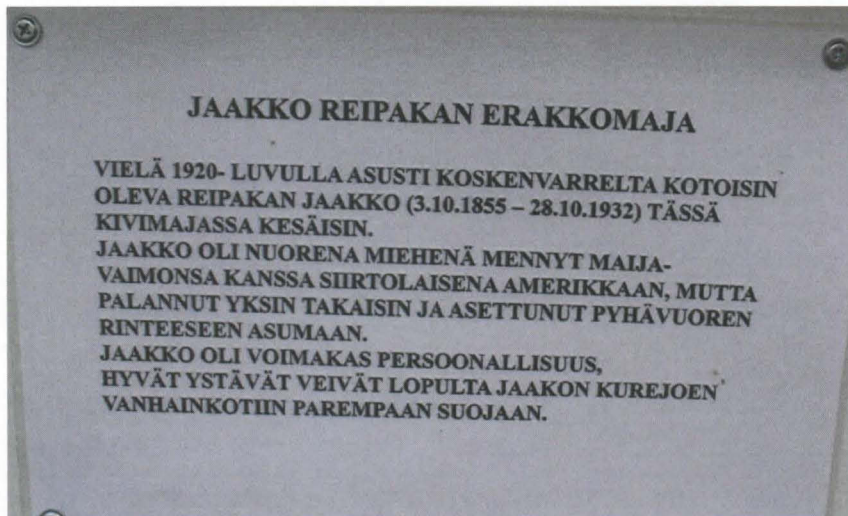

Liitekartta 2.
Ote peruskartasta 2313 08 Höykkylä
MK 1:5000

Havaintopaikat on merkitty karttaan punaisilla tähdillä.

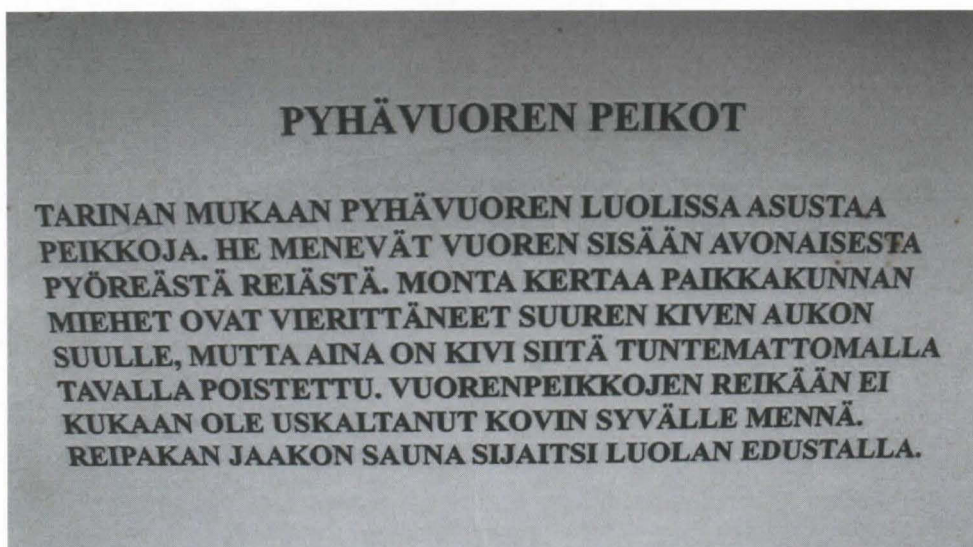
KERTOMUKSEEN LIITTYVÄT VALOKUVAT (kuvien selitykset ilmenevät raportin tekstistä):
Kuvaaja Kaisa Lehtonen

Kuva 1.

Kuva 2.

Kuva 3.

Kuva 4.

Kuva 5.

Kuva 6.

Kuva 7.

Kuva 9.

Kuva 8.

UHRIKIVI

VANHA KANSA PITTI PYHÄVUORTA JUMALILLE PYHITETTYNÄ PAIKKANA, MINNE EIVÄT TRULLITKAAN TOHTINEET MENNÄ. SIIHEN AIKAAN KUN PIRKKALAISILLA OLI KUNINKAAN MYÖNTÄMÄ YKSINOIKEUS LAPPALAISTEN VEROTTAMISEEN 1200-LUVULTA LÄHTIEN, ÄHTÄVÄNJOEN KULKUREITTI MUODOSTI HEIDÄN PÄÄTIENSÄ HÄMEESTÄ LAPPAJÄRVELLE JA EDELLEEN KAUKAISEEN POHJAAN. TÄLLÖIN PYHÄVUOREN SEUDUT OLIVAT PIRKKALAISTEN PÄÄLLIKÖN MATTI KURJEN TÄRKEITÄ ETAPPIALUEITA. SIITÄ AJASTA OVAT MUISTONA MM. PAIKANNIMET PIRKKALANLAHTI JA KUREJOKI (KURJENJOKI). ANTTILAN RANNASSA KUREJOELLA OVAT SIJAINNEET MATTI KURJEN VARASTOAITAT.

PYHÄVUORELLA ON SYLEN KORKUISELLA JALUSTALLA KALLIONJÄRKÄLE PYHÄNÄ JUMALTEN LAITTAMANA ALTITARINA. SEN JUURELLA PALOI IKUINEN UHRITULLI. TÄLLÄ ALTITARILLA PIRKKALAISET UHRASIVAT JUMALILLEEN LAPPALAISTEN LAPSLA.

LAPPAJÄRVI YMPÄRISTÖINEEN MUODOSTI VIELÄ SIIHEN AIKAAN LAPPALAISASUTUKSEN SÜREN KESKUKSEN. SADAT LAPINRAUNIOT SEUDULLA OVAT MUISTONA SIITÄ LAPINKANSASTA, JOKA ELI TÄÄLLÄ KIVIKAUDEN IHMISEN ELÄMÄÄ.

VUORELLA SIJAITSEE MYÖS UHRILÄHDE, JONNE ON UHRATTU PALJON RAHAA METSÄSTYSNONNEN TAKAAMISEKSI. LÄHDE SIJAITSEE VUORENHUIPULTA VIMPELIN VIITANIEMEN TALON SUUNTAAN.

Kuva 10.

Kuva 11.

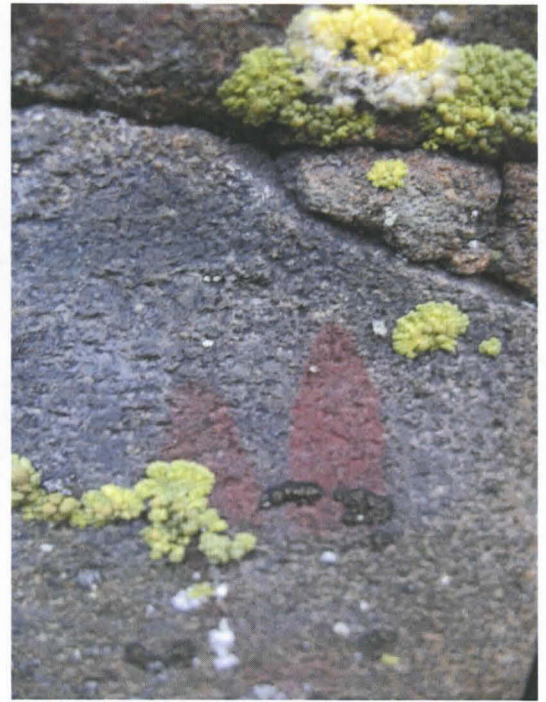
Kuva 12.

Kuva 13.

Kuva 14.

Kuva 15.

Kuva 16.

Kuva 17.